

לוקוטי ופסקי הלכות "חוקי היום"

ותלמודם
"חוקי חיים"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

דיני

עירוב

העיר ה'

בקשה:

נא לשלוח לכמה שיותר אנשים כדי שיגיע הלכות אלו לבתי בני ישראל, לתועלת הציבור, וכך יש לכם יד בהפצת תורה ובהלכות נחוצות

לקבל הגליון כל שבוע במייל:

Paskenshtibel@gmail.com

אפשר להוריד גליונות קודמים

[Archives - ארכיון](#)

לתרומות

לוקוטי ופסקי הלכות "חוקי היום"

ותלמודם
"חוקי היום"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

319

פרשת בא תשפ"ד

דיני עירוב העיר - ה'

נא לא לעיין בגליון
בשעת התפילה
וקריאת התורה

דיני צורת הפתח

יסודי צורת הפתח

- א. הדרך המצויה ביותר לעשות מחיצות על מנת לסגור שטח הוא ע"י צורת הפתח, ומשתמשים בה בין לסגור פרצה בתוך מחיצה שלימה ברוח אחד מן השטח, וכן לסגור רוח שלימה בכדי לצרף למחיצות אחרות המקיפים את השטח, וכבר כתבנו (גליון 316 אות ל"ה) כמה כללים בדיני צורת הפתח, ומכיון שעיקר בניינו וכשרותו של עירוב תלוי בצורות הפתח, נביא כאן כמה דקדוקי הלכות צורת הפתח מתוך הרבה.
- ב. **מהות צורת הפתח.** צורת הפתח הוא כשמעמידים קנה מכאן וקנה מכאן משני הצדדים וקנה בדיוק על גביהן באופן שזה מהווה צורת הפתח (ש"ע סי' שס"ב ס"א), ונבאר פרטיה בהמשך.
- ג. **בעיני כל אדם.** למרות שעצם בניית העירוב והצורות הפתח מסור למומחים שבונים ומחזיקים את העירוב וכאשר הם יראי שמים הם משתדלים להקפיד על כל דקדוקי הלכות ורבים הם, מ"מ מחמת ריבוי הצורות הפתח שבדרך כלל נכללים בתיקון העירוב, ועקב שינויים תדירים במזג האוויר מחום לקור, ואתרי בניה בכל אתר ואתר, והובלת כלי רכב גדולים ברחובות, עלולים הם להתקלקל בתדירות, ושמענו מכמה בודקי עירובין שכל פעם שעושים סיבוב לבדוק תקינות צורות הפתח מוצאים כאלו הצריכים תיקון, ולכן גם כדאי שרבים ידעו כמה יסודות בדקדוקי צורות הפתח, כך שאם יראו ויחשדו בצורת הפתח שנפסל, שיוכלו לדווח לוועד העירובין ולהאחראים על כך.

מחיצה מן התורה

- ד. מבואר בגמ' (עירובין דף י' ע"ב) דצורת הפתח הרי היא כמחיצה, ודנו הפוסקים אם דינו כמחיצה מן התורה או רק מדרבנן, יש שנסתפקו בזה (פמ"ג משב"ז סק"א ד"ה צוה"פ הובא בביאה"ל סי' שס"ב ס"י ד"ה כשכל הרוחות), ויש שנקטו שדינו כדין מחיצה מן התורה (ש"ע הרב סי' שס"ד ס"ד, חזו"א או"ח סי' ע"ג ובס"י ע"ד סק"ד).

פתחי שימאי

- ה. ישנו מושג בדיני צורות הפתח הנקרא 'פתחי שימאי' שמקורו בגמ' (עירובין דף י"א ע"א) ופירושו שהוא פתח 'שומם' או פתח 'אשמאי' שהוא חסר, ופתח זה אינו נחשב כמחיצה משום שהוא הרוס או חסר, שהרי פתח צריך להיות בריא ולא שימאי.
- ו. **פתח שאין לו מזוזות.** דוגמא אחת לפתחי שימאי הובא בגמ' (שם), שהוא פתח ללא מזוזות, כגון בקיר הבנוי מאבנים אריח ע"ג לבנה, ובקצה הקיר לא יהיה קו ישר אלא אבן נכנסת ואבן יוצאת ומכיון שאין לו מזוזות מסודרות אי אפשר לחבר לו דלת בצורה הראויה (ועי' חזו"א יו"ד סי' קע"ב סק"א).
- ז. **פתח שאין לו משקוף.** כמו כן פתח שאין לו משקוף נחשב כפתח שימאי ופסול כנפסק בשו"ע (סי' שס"ב ס"א).

מידות ואיכות צורות הפתח

הקנים בצדדים

- ח. **גובה הקנים.** הקנים שבצידי צורת הפתח צריכים להיות לכל הפחות גבוה עשרה טפחים מהקרקע (ש"ע סי' שס"ב ס"א) שהוא 80 ס"מ להגר"ח נאה 96 ס"מ להחזו"א, וכן צריכים להגיע למטה עד תוך ג' טפחים סמוך לקרקע (ש"ע סי' שס"ג ס"י) שהוא 24 ס"מ להגר"ח נאה.

ט. **רוחב הקנים.** אין שיעור לרוחב ועובי הקנים שבצדדים ואפילו כל שהוא כשר (תוס' סוכה דף ז', וכן אפילו הם רחבים יותר מד' אמות כשר (ש"ת אבני נזר או"ח י' רח"צ אות ד', חזו"א סי' ע' סקט"ו).

י. כמו כן יכול לעשות הקנים ע"י סיד מחוי בכותל כשיש בה ממשות קצת עכ"פ כחוט, אבל אם זה רק מראה סיד או רושם ע"י צבע או גיר [chalk] לבד אינו מועיל (מ"ב סי' שס"ג סק"ו).

יא. **חוקי הקנים.** הקנים צריכים להיות חזקים לקבל דלת כל שהוא אפילו של קש או של קנים (ש"ע סי' שס"ב ס"א) וגם כשעשיית הקנים הוא ע"י סיד מחוי בכותל (לעיל אות י'), מ"מ נחשב שיכול לקבל דלת כל שהוא ע"י הכותל שעליו מחוי הסיד שהכותל מחזיק את הסיד להיות שם פתח בריא עליו (שער הציזין סי' שס"ג סק"ב).

יב. **שלא ינודו ברוח.** הקנים שבצדדים צריכים לקבוע אותם באופן שלא ינודו ברוח משום שהם מדין מחיצה ומחיצה שנדה ברוח אינה מחיצה (מג"א סי' שס"ג סק"ד, מ"ב סי' ס"ק ס"ו, ובסי' שס"ג סק"כ).

יג. ואם עשרה טפחים הראשונים של הקנים עומדים בחוזק ורק חלק הקנה למעלה מזה נד ברוח, נחלקו הפוסקים אם הצורת הפתח הוכשר בזה (שער הציזין סי' שס"ג סק"א).

מרחק בין הקנים

יד. **מרחק הכי קטן.** צריך שיהיה רוחב הפתח שבין שני הקנים שבצדדים ארבעה טפחים (ש"ע הל' מזוזה, תו"ש סי' שס"ב סק"ה).

טו. **מרחק הכי גדול.** לרוב פוסקים, צורת הפתח יכול להיות בכל שיעור אפילו יותר מעשר אמות, ולדעת הרמב"ם כשפרוץ מרובה על העומד, יכול להיות רק עשר אמות, וכשעומד מרובה על הפרוץ כשר להרמב"ם אפילו יותר מעשר אמות כמו שכתבנו כבר (גליון 316 אות ל"ה והלאה).

הקנה מלמעלה

טז. **גובה הקנה.** הקנה המונח מעל השני קנים שבצדדים הוא הקנה שמשלים צורת הפתח, והוא צריך להיות למעלה מ' טפחים מעל הקרקע כדי ליצור חלל מתחתיו לכל הפחות גבוה עשרה טפחים, שאין שם צורת הפתח פחות מעשרה טפחים.

יז. **למעלה מעשרים אמה.** צורת הפתח יכול להיות גבוה מעשרים אמה ואפילו יותר, שאין דין צורת הפתח מדין 'קורה' שצריך להיות עד עשרים אמה (ש"ע סי' שס"ג ס"ו) אלא הוא משום 'מחיצה', ואין שיעור לגובה מחיצה (גמ' עירובין דף י"א ע"ב, ביאה"ל שם ד"ה אבל ניתר).

יח. **רוחב קנה העליון.** בקנה העליון שעל גבי שני הקנים שבצדדים, די בקנה בשיעור כל שהוא ואפילו של גמי (ש"ע סי' שס"ב ס"א) או חוט כל שהוא, וכן נוהגין (רמ"א סי' שס"ג ס"ו).

יט. **שלא ינטל ברוח.** כשמתקנים הקנה העליון צריך לדקדק שיהיה ראוי לעמוד ברוח מצויה שלא יפסק או ינטל ברוח לגמרי (מ"ב סי' שס"ב ס"ק ס"ו) דאל"כ הרי הוא פסול (מ"ב סי' שס"ג סק"כ).

כ. **שלא ינוד ברוח.** החוט למעלה שמהווה את צורת הפתח, נחלקו הפוסקים האם צריכים להקפיד שלא ינוד כלל ברוח מצויה, י"א שאף אם החוט מתנדנד ע"י הרוח כשר (מחצית השקל הובא במ"ב סי' שס"ב ס"ו).

כא. אבל יש מחמירים בזה, ולדעתם צריך למתוח החוט בחזקה כדי שלא ינודו הרוח כלל (מ"ב שם, חזו"א סי' ע"ז סק"ו) והרבה פוסקים הכשירו כל שאינו מנדנד יותר מג' טפחים (ש"ת מנחת יצחק ח"א סי' נ"ט אות ב', ש"ת שבט הלוי ח"א סי' ק"א, ש"ת דברי יציב או"ח סי' קע"ד).

רקדוקי צורת הפתח

הקנה מעל שני הקנים שבצדדים

כב. צריך שיהא הקנה העליון מכוון ממש כנגד ומעל הקנים שבצדדים (ש"ע סי' ס"ב ס"א), ושלא יהיה מרוחק ממנו אפילו כל שהוא, ואפילו אם רק קנה אחד מרוחק ממנו ואינו מכוון נגדו מעליו אפילו כל שהוא המחיצה פסולה (מ"ב שם ס"ק ס"ג).

כג. שני הקנים באלכסון. לכן אם שני הקנים אינם עומדים בשוה אחד לשני אלא באלכסון, החוט למעלה גם צריך להיות בדיוק מעל השני קנים באלכסון בזווית זהה (מ"ב שם).

אין הקנה צריך לנגוע בשני קנים

כד. אין צורך שיהא הקנה העליון נוגע בקנים שבצדדים (ש"ע שם) ואפילו יש ביניהם כמה אמות, כגון שהקנים עומדים בשני הצדדים גבוה י' טפחים, והחוט היותר הגבוה קשור לדבר אחר ומכוון בדיוק מעל ראשי הקנים, דאמרינן גוד אסיק וכאילו הקנים עולים עד החבל (מ"ב ס"ק ס"ב), ואין קצה החוט צריך להסתיים מעל הקנים אלא אפילו אם הוא נמשך מעבר לראש הקנה למקום שהוא קשור אליו כשר.

למעלה ולא מן הצד

כה. צריך שיהא הקנה העליון מונח מעל הקנים (ש"ע סי' ס"ב ס"א), בין שהוא מונח עליהם ממש ובין כשאינו נוגע בהם אלא שמכוון על גבי הקנים (אות כ"ד), צריך שיהיו מכוונים שאילו היו נוגעים היו על גבי קנים, אבל אם היה הקנה העליון מחובר לקנים מן הצד, אפילו רק אחד מהקנים פסול (ש"ע שם), והטעם משום שאינו דומה למשקוף שצריך להיות דוקא על שתי המזוזות ולא בין שתי המזוזות (פוסקים בשם רש"י, מ"ב שם ס"ק ס"ד).

כז. מן הצד שפוסל הוא בין כשמחובר בצידי הקנים כלפי חוץ לרשות הרבים או כלפי פנים לרשות היחיד, ובין כשנתנו באוויר בין שני הקנים אבל אינו מגיע עד ראש הקנה (הג' אשר"י, חזו"א סי' ע"א סק"ח).

כז. חוט מעל הקנה. ולכן כשמשתמשים בחוט לקנה העליון, צריכים לדקדק שהחוט יהיה בדיוק מעל הקנה ושלא יזוז ע"י הרוח ושיהיה מתוח שלא יפול מלשבת מעל הקנה [בתמונה] רואים שהוא כרוך ליד ראש הקנה ולא עליו ופסול. וכן הרבה נוהגים לתחוב מסמר בתוך ראש הקנה וכורכים סביבו את החוט ומותחים החוט כך שלא יפול לצדדים [ראה תמונה השניה] (מ"ב שם ס"ק ס"ד)

כח. ואין אנו רואים את ראש המסמר כאילו שהוא המשך הקנה והיה צריך להיות החוט מעל ראש המסמר באופן שאם אינו בראשו הרי הוא כמין הצדדים, שהרי המסמר הוא עניין חיצוני וניכר לכל שאינו אלא תוספת, ולכן החוט נקרא שהוא מעל הקנים ואינו נפסל משום שהוא בצידי המסמר (כף החיים ס"ק ק"ז), ויש שהקפידו שלאחר שכרכו וקשרו את החוט למסמר, לתחוב את המסמר בתוך הקנה באופן שלא יבלוט מראש הקנה מהטעם הנ"ל (ש"ת בית שלמה או"ח סי' נ"ה שאלה ג).

כט. ואם כרך את החוט סביב הקנה מן הצד עד שבכריכתו העלהו גם על ראש הקנים, גם כן כשר (מ"ב שם ס"ק ס"ד).

חוט שאינו מתוח ונכפף למטה בעיגול

ל. משקוף העשוי כקשת כלפי מטה יש פוסלים (חזו"א סי' ע"א סק"י), לכן כשעושיין צורת הפתח מחוט דק צריך ליזהר שלא יהא כפוף באמצעו כלפי מטה וגובל בפסול של 'פתח שימאי' (משכנות יעקב סי' ק"א).

לא. נחשב כמין הצד. כמו כן חוט שאינו מתוח ונכפף למטה, יש שפוסלים משום שחלק החוט נמצא למטה מראש הקנים וא"כ נחשב כמחובר בצדו בין הקנים ולא בראש הקנים (משכנות יעקב שם, חזו"א שם).

לב. כמו כן כשהרוח מנידו ויוצא כיפוף החוט מכנגד המזוזות ולחוץ נמצא שאין המזוזות כנגד המשקוף ופסול (שם).

לג. צורת הפתח ממתכת או אבן. כשקיים צורת הפתח ממתכת ואין ניכר אם הקנה העליון יושב על שני קנים שבצדדים או שהוא מחובר בין שני הקנים מן הצד משום שהם נעשים גוש אחד ע"י רתיחה ביחד, כשר. וכן צורת הפתח הנעשה מאבנים וטיט ואינו ניכר אם הוא על גבם או ביניהם כשר (חזו"א סי' ע"א סק"ח).

קנים שבצדדים כשהם עקומים

לד. נחלקו הפוסקים בדין של קנים שבצדדים כשהם עקומים ועומדים באלכסון, ולפעמים הם באלכסון לכיוון חוץ או לפנים מרשות הרבים, ולפעמים הם עומדים באלכסון זה כלפי זה או כשהם באלכסון ומתרחקים זה מזה (עי' חכמת שלמה סי' ס"ב ס"א, חזו"א סי' ע"א סק"ו ועוד).

לה. מהודר ביותר. לכן לכתחילה והכי מהודר הוא שיהיה זקוף וישר בלי שום סטיה באופן שהחוט שמחובר למעלה מכוון כנגד החלק התחתון של העמוד י' טפחים, כגון בעמודים שמשמשים בזמינו בא"י שהקוטר הוא 9 ס"מ והחוט מחובר בראשו באמצע דהיינו 4.5 ס"מ מכל צד, א"כ בסטייה של 5 ס"מ בכל גובה העמוד יוצא שהחוט אינו מכוון מעל החלק התחתון על העמוד, וכך מקפידים בכל העירובין שבדרגת 'עירוב שכונתי'.

לו. נראה לעיני. ויש שמקפידים רק שיהיה ישר למראה עין אבל לא צריכים למדוד עם פלס, וכך מורים בעירוב של ב"ץ.

לז. ג' טפחים. ויש שסוברים שכשר בעקימות קטנה עד סטיה של ג' טפחים שאם ניקח קו ישר [מטולטלת - pendulum] מהחוט עד למטה, זה יהיה תוך ג' טפחים לתחתית העמוד (ש"ת מנחת שלמה ח"א סי' ט"ב).

לח. עקום באופן חריג. כשקיים עקמיות באופן חריג נכנסים לשאלות המורות בפסול צורת הפתח ויש למנוע את זה.

סוג החוט המומלץ

לט. בעצם אפשר להשתמש בכל סוג חוט לכשרות קנה העליון של צורת הפתח כגון ניילון, חוט חשמל, חוט ברזל, חוט נירוסטה, חוט בנאים, חוט קשירה וכדומה, אבל מכיון שיש להקפיד שהחוט יהיה מתוח כדי שלא ינוד ברוח (אות כ) ושלא יפסק בקלות (אות ט) ושיהיה גמיש וקל לעבוד איתו ולקשרו בראש הקנים שבצדדים, וכן שלא יתייבש בימות הקיץ ושלא יתכווץ בימות החורף, הרבה מתקני עירוב משתמשים בחוט ניילון המיועד לרשתות דיג בעובי 1.6 מ"מ שהוא קל, חלק, גמיש וניתן למתחו בקלות.

מ. חתיכת סרט על הניילון. יש מתקני עירובין שקושרים חתיכת סרט בד צבוע באמצע הצורת הפתח על החוט כדי שבקל אפשר לזהות שהחוט לא נקרע כשרואים שהוא מתנופף באויר ועדיין עומד במקומו כהוגן, ובפרט בימי החורף שקשה לזהות את החוט השקוף לבד בעבור לידו. מא. חוט אדום. ולאחרונה יש שמשתמשים באותו חוט ניילון רק בצבע אדום, כך שע"י יכולים לזהות את שלימותו בקלות.

צורת הפתח ע"י עמודי חשמל

מב. דנו הרבה פוסקים אם אפשר לסמוך על עמודי חוטי חשמל, חוטי טלפון או עמודי שירות [Utility Poles] כשני קנים, וחוטי חשמל כקנה שמעל הקנים כדי צורת הפתח (מ"ב סי' ס"ב ס"ק ס"ד בשם אחרונים) משום שקיים בהם כמה חששות.

מג. שלא לשם פתח. יש שפסלו משום שלא נעשה לשם פתח (משכנות יעקב סי' קכ"ג, ש"ת ישועות מלכו סי' כ'), ויש שהתירו בזה (חזו"א סי' ק"א סק"ה).

מד. יוצאים מצדדים. עוד חשש פסול הוא שבדרך כלל החוטים אינם יוצאים מראש העמוד אלא מן הצדדים (לעיל אות כ"ה).

מה. החוטים כפופים. מצוי הוא שהחוטים אינם מתוחים אלא רופפים וכפופים כלפי מטה (לעיל אות ל').

מו. תיקון עמודי חשמל לצורך עירוב. בארה"ב מצוי מאד שסומכים על עמודי חשמל לצורות הפתח בפיקוח רב ומורה הוראה מובהק, והמדקקים מוסיפים צינור דק של PVC על צד העמוד חשמל לשם צורת הפתח ומסדרים שראשו יהיה בדיוק למטה מאחד החוטים באופן שהחוט יוצא מעל הצינור וכך יוצאים ידי ההשיטות הס"ל שצריך לעשותו לשם פתח (לעיל אות ג'), וכן שיוצא מעל הקנה ולא מצדו (אות מ"ד).

מז. אבל משגיחי העירובין צריכים לעבור עליהם בתדירות כי בקל יכול החוט להשטט ממקומו מלהיות מעל הקנה ולפסול את צורת הפתח, וכמו שמעידים כל אלו שבודקים את עירובין [בתמונה השמאלי רואים את הצינור PVC הלבן עולה באמצע למרות שהיה אמור להיות נתחב מתחת החוטים ולמעשה נשטטו החוטים והצינור ממקומו וכעת עומד בצדו ופסול וצריך תיקון].

העמדת לחי רחב בתחתית הקנה

מח. בעירובין המהודרים בכל מקום, יש רבים שנוהגים להתקין ולהעמיד לחיים רחבים בתחתית העמודים בגובה של עשרה טפחים מהקרע שגם זה דינו כעמוד של צורת הפתח שאין החוט צריך לנגוע בו (אות כ"ד), וזוה מתרחקים מהרבה חששות, כגון אם החוט כפוף למטה (אות ל') או אם מתנדנד ברוח לצדדים (אות ל"ב) שע"י החוט עדיין נמצא מעל הלחיים הרחבים למטה, וכן אם נשטט החוט ואינו עומד על ראש העמוד (אות כ"ב) עדיין יהיה מעל הלחי הרחב בתחתית העמוד.

נתרם לרגל שמחת לידת בנו של ידידנו הר"ר יונתן שמעון לוי הי"ו שתזכו לגדלו לתורה ולחופה ולמעש"ם ברכת מזל טוב שגורה לאביו הר"ר דוד לוי ורעייתו - וואודמיר ארה"ב. ולחמיו הר"ר גרשון הכהן אייכארן - לייכוואוד

נתרם ע"י ידידנו הרב ר' שלמה זלמן האראוויץ הי"ו לרגל לידת בתו שרה מלכה שתהי שתזכו לגדלה לתורה ולחופה ולמעש"ם ולנחת רקדושה ברכת מזל טוב שגורה לאביו הרח"ח ר' דוד משה הי"ו מאנסי ולחמיו הרח"ח ר' יצחק משה יגורה הי"ו ירושלים